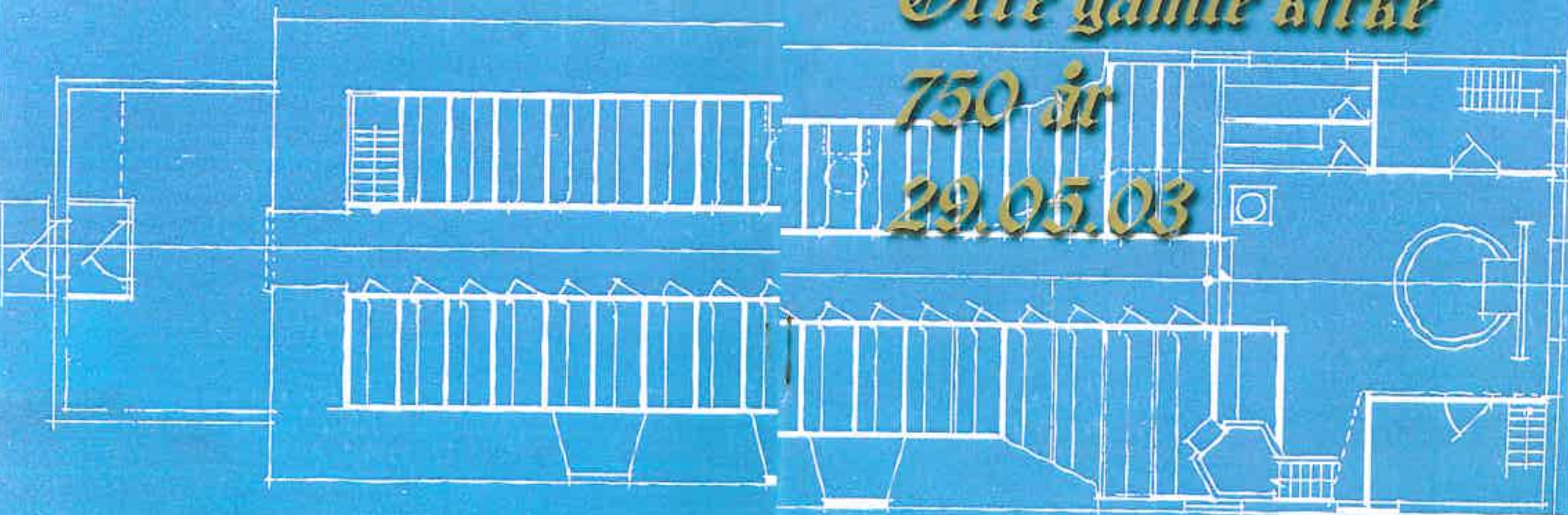

Ørre gamle kirke

750 år

29.05.03

FORORD:

Vi skal være forsiktede med å bruke ordet under, men det er i alle fall tilnærmet et under at Orre gamle kirke kan feire sitt 750 års jubileum. Den har til tider vært veldig skrøpelig, og for en 140 år siden var det på tale å rive den. Heldigvis ble ikke det gjort, og dette året kan derfor den eldste kirken på Jæren feire sitt jubileum og må sies å være i rimelig god stand.

Arbeidet med dette heftet er gjort på oppdrag fra jubileumskomiteen, men mange har skrevet og arbeidet og vist interesse for den gamle kirken, slik at jeg ikke stod på bar bakke da jeg begynte. Jeg skylder disse en stor takk for innspill i forbindelse med skrivingen.

Hein Steinskog

INNLEDNING:

Et menneske uten fortid er et menneske uten røtter. Et menneske som ikke lever med i sin samtid, er et menneske uten gleder og sorger. Et menneske uten framtid, er et menneske uten håp.

Orre gamle kirke er 750 år. Det gir oss røtter. Det minner oss om en sammenheng som vi står i og som mennesker har stått i gjennom århundrer. Vi som våre forfedre står i en kristen sammenheng .

Orre gamle kirke er fremdeles i bruk, om ikke hele året så i alle fall en del av det. Her samles vi til gudstjenester, andakter og vielser. Her kommer mennesker i glede og med sine smerter, og vi prøver gjennom ord og bønn å gi noe til dem som gleder seg og dem som sliter.

På alteret har kirken et gammelt middelalderkrusifiks og ute på mønet finner vi et kors. Korset-seierssymbolet-Kristus gir oss håp. Kirken med Kristus og korsmerket, og også med sine meterbreie murer, står som en klippe, et ankerfeste, for mennesker midt i en verden som er i forandring, taler om håp til mennesker som haster gjennom livet.

Middelalderen kan fremdeles skimtes i våre landskaper. Av de over 700 stavkirker som ble bygget, står under 30 tilbake, men mange steinkirker er bevart. Orre gamle kirke er en av disse steinkirker selv om påbyggingen i 1860-årene også tilførte den en del som er av tre. Den er fra 1200-tallet, sannsynligvis omtrent fra midten av 1200-tallet. Det nøyaktige tidspunkt er imidlertid usikkert. Noen mener tidlig på 1200-tallet, andre noe senere. I alle fall er det i dag det eldste bygget på Jæren.

HVORFOR BLE DEN BYGGET?

Hadde kirken kunnet fortelle noe, hva ville den da ha sagt oss? Vi er i middelalderen. Det norske kongedømmet har sin glanstid på 1200-tallet. Vi er også i katolsk tid- og pavedømmet og den katolske kirke har også sin storhetstid. Kirkebyggingen når sitt høydepunkt på 1200-tallet både ute i Europa og i Norge. I denne periode i europeisk og norsk historie blir kirken på Orre bygget.

Sommeren 1247 blir Håkon Håkonsson kronet til konge i Norge. Hans regjeringstid var en gyllen tid for det kirkelige liv her i landet. Sagaen kan fortelle at kong Håkon "la mer vinn på å styrke Guds kristendom enn noen annen konge før han etter den hellige Olav". Som bevis på hans iver for kristendommens sak nevner sagaen blant annet at han lot bygge steinkirken på Avaldsnes. Denne tid er også en velmaktstid for Stavanger bispedømme, et bispedømme som på denne tid var stort i geografisk utstrekning. Det omfattet Rogaland, Agder, Valdres og Hallingdal. Det er grunn til å tro at en slik velmaktstid er en av grunnene til at Orre gamle kirke ble bygget.

En annen grunn til at man bygget kirker, var at det var utveien for den lokale menighet til å makte problemene i tilværelsen. Bak iveren etter å få reist en lokal kirke ligger tanken om at kirkebygningen er det hellige sted som rom-

mer alteret og nattverd-gjenstandene. Når presten har foretatt forvandlingen av brød og vin til Kristi legeme og blod, er Kristus selv tilstede.

Her har man da den nærmeste kontakt med det guddommelige. Kirkebyggingstiden er et uttrykk for at befolkningen er overbevist om at kristendommen er den religion som best kan make utfordringen vi mennesker stilles overfor i livet og å hjelpe menneskene. Kirkebygget er et fysisk uttrykk for at det lokale samfunn har direkte forbindelse med Gud.

En tredje grunn som henger sammen med den forrige, er at man i middelalderen opplevde mange varsler og jærtegn. Disse ble til tider tolket dithen at verdens undergang var nær. Ikke så få generasjoner forberedte seg på å bli den siste. Menneskesjelen var dyrebar og dens frelse var hele verdens mål og derfor kunne utvalgte grupper som prester og munkere vie seg frelsesverket. Det daglige liv var dessuten preget av uro, eksistenskamp, karrig jord, dårlige redskap og naturens luner. Det var en kamp for det daglige brød. I møte med dette ble kirken sentral i folks liv. Siden veien til himmelen gikk gjennom kirken, stod denne med ansvaret for den enkeltes salighet og måtte lede og verne den enkelte fra vogge til grav gjennom sine sakrament og sin omsorg.

KEISER OG PAVE-KONGEMAKT OG KIRKEMAKT.

Både Europa og Norge opplevde maktkampen mellom pave og keiser, kirke og konge. Det var to øvrigheter side om side. Begge parter satt til doms, preget mynter, krevde opp skatter, regjerte og administrerte. Kirken var både en åndelig og en verdslig makt-faktor som hadde den høyeste autoritet og grep inn i alle forhold i livet.

Under pave Innocentius III (1198-1216) hadde pavedømmet sin storhetstid og det innebar også høydepunktet av politisk

makt. Paven var ikke bare kirkens herre, men også verdens herre. Etter ham fram til 1254 finner vi striden mellom pave og keiser om hvem som egentlig hadde makten.

Det ville ha vært underlig om Norge hadde unngått denne maktkampen og gjorde det heller ikke. Etter Håkon Håkonsson sin død i 1263 ble Magnus Håkonsson eller Lagabøter konge fram til 1280. Om han fortelles det at han var en from mann. Han hadde både geistlige og verdslige rådgivere som utgjorde en slags sentralregjering. Samfunnsutviklingen går på denne tid i retning av at både lovgivning og straffefullbyrdelse skulle ligge hos kongen. Middelalderens mennesker var rett nok enige om at både konge og biskop skulle styre og råde over folket. I Magnus Lagabøters landslov fra 1274 heter det at både konge og biskop er Guds ombudsmenn. Begge har sin makt fra Gud. Her møter vi det gamle folkekirkelige ideal om at biskop og konge styrte sammen i det den ene gav sin støtte til den andre som best han kunne.

På et møte i Moss i 1274 mellom kong Magnus og erkebiskop Jon Raude(1268-1282) ble det inngått en avtale om at kongen skulle underrettes om bispevalgene før de ble stadfestet av erkebiskopen. Denne overenskomsten ga nok kirken mange privilegier og rettigheter som det senere skulle bli strid om. Erkebiskop Jon Raude sine tanker om makt gikk nok i noen annen retning. Han ville skille det verdslige og åndelige område fra hverandre. Kongen skulle ikke ha noen rett til å treffe avgjørelser i saker som kom inn under kirkeretten. Dette område skulle ene og alene tilhøre kirken. Erkebiskopen ville nok kunne hevde seg godt i en del av den debatt som foregår i vår tid om å skille kirken fra staten. Det er nok heller liten tvil om at Orre-kirken utover på 1200-tallet levde med i et liv som var preget både av geistelig makt og av verdslig makt der den ligger på den største gården i denne tiden, selv om vi ikke hører noe om kamper mellom geistlig og verdslige på Orre-bygda.

SVARTEDAUDEN.

Ut på ettersommeren 1349 samles bygdefolket i Klepp seg i sine 3 små kirker til bønn om at helgene måtte holde sin hånd over bygden og menneskene som bodde der. Det hadde kommet rykter som fortalte om en forferdelig pest

som herjet i verden. Nå skulle den ha kommet til Bergen med et engelsk skip, og folk døde den ene etter den andre.

Fra før av hadde sykdommene gode kår i Klepp. Det var ikke så lett å holde god hygiene i årestovene med jordgolv og mye røyk. Lus og lopper så også ut til å trives, og i mittingene ynglet fluer og rotter. Til og med før Svartedauden kom, kunne hele gårder bli rensket for folk -helt eller delvis. Folk tenkte at dette var en straffedom fra Herren.

Men pest var noe nytt og skremmende. Ute i verden tok døden ingen ende. Gikk det mot dommedag, tenkte folk. Skulle alle dø? Og Klepp unngikk ikke pesten. Den kom til bygden. Og de tre prestene gikk omkring for å hjelpe og trøste. De tre prestene i Klepp døde snart, de også. Hele vinteren grov folk i kirkegårdene på Orre, Kleppe og Bore. Først våren 1350 stilnet epidemien og etterlot seg 3-400 nye graver. Stavanger og Bergen var de landsdelene der pesten rammet hardest.

Før Svartedauden skal det ha bodd mellom 900 og 1000 mennesker i Klepp. Kanskje er dette noe lite. Men etter pesten var folketallet nede i omtrent 650. Det kom en ny epidemi i 1359 og etter den var det tilbake omtrent 550 mennesker, altså omtrent halvparten av folketallet før Svartedauden. Det kom nye omganger med pest i 1380 og i 1391 og den siste presset folketallet ned mot 350 mennesker. Fram gjennom det 14.hundreåret herjet epidemier i Klepp med omtrent 10 års mellomrom. I 1520 var det trolig ikke mer enn 350 mennesker som bodde i Klepp. Fram mot år 1600 slapp pestene taket, men i 1550 var det nok neppe flere enn 450 mennesker i Klepp. Fra 1600 til 1620 fikk bygden 14 nye familier og i 1660 er folketallet omtrent slik som det var i middelalderen omtrent 1100 innbyggere.

Ikke bare gikk folketallet ned i disse pesttidene, men for eksempel i Orre sogn ble 5 av 14 gårder fraflyttet. Av 62 gårder i høymiddelalderen var det i 1630 i Klepp tilbake 36 der det bodde folk. Av omtrent 160 bønder var det tilbake 62. Det er neppe noen grunn til å tvile på at kirken med sine prester var med for å møte folk med omsorg og hjelp både gjennom middelalderen og etterpå.

PRESTER OG PRESTEGJELDSGRENSER.

Prestegjeldsgrensene i Klepp strekker seg trolig langt tilbake i katolsk tid, kan hende helt tilbake til 1200-tallet da storfolk/høvdingene i bygda reiste kirkene på Orre, Bore og Kleppe. På disse gårdene ser det ut til å ha bodd høvdingene allerede i viking-tiden. Det var menn som Helge på Kleppe midt på 900-tallet og Kåre på Orre på 1100-tallet. Det ser i alle fall ut til at inndelingen av landet i sogn stort sett var ferdig på 12-1300-tallet, og denne inndelingen eksisterer fremdeles.

Det fantes bortimot 1200 kirker og kanskje så mange som 2000 prester i Norge i annen halvpart av 1200-tallet. I tillegg var det noen hundre klosterfolk. Da det neppe noen gang i middelalderen var mer enn 300 000 mennesker her i Norge, betyr det at var en prest for ca.150 mennesker. Det er nok egentlig et nokså omtrentlig regnestykke. Det ser ut til at det i Klepp var 1 prest i Orre, 1 i Bore og 1 i Klepp på den tiden da kirken i Orre ble bygget. Skulle vi brukt det ovenfornevnte regnestykke i dag, da skulle det ha vært 36 kirker i Klepp og like mange prester. Det ser ut til at Klepp-buen i høymiddelalderen tok godt vare på sine tre prester og "fødde dem vel" som en skriver i den anledning.

Etter Svartedauden ser det ut til samme mann nå var prest i Kleppe, Bore og Orre. Og det kan ha hatt flere grunner. Fra 1300 til 1350 begynner en betydelig prestemangel på gjøre seg gjeldende i Stavanger. Pesten tok livet av mange fra det lavere presteskap. Fra 1348 til 1384 kan det ikke påvises en eneste prest i Stavanger utover kannikkene. At prestemangelen var stor etter Svartedauden og til varig skade, ser vi også av brev fra 1357 der paven

skriver til biskop Botolv i Stavanger at han på grunn av den mangel på prester som eksisterer i hans bispedømme etter pesten der en prest må betjene 3, av og til 4 kirker, får tillatelse til å prestevie 5 personer som er født av ugift foreldre, så de kan "befordres til alle geistlige embeter."

Før reformasjonen kjenner vi lite til hvem som var prester både i Stavanger bispedømme generelt og i Klepp. Man kjenner 70 navn på geistlige i Stavanger som ikke har hatt noe med domkapitlet å gjøre, men av disse er 50 fra tiden før 1350. De resterende 20 finner man da ulike steder i katolsk tid fram til reformasjonen. Men selv om det ikke finnes noen oversikt over prester i Orre og Klepp i katolsk tid, er det tydelig at det har vært kontakter mellom bygda og de geistlige i Stavanger.

Hverken fra Klepp, Orre eller Bore finner vi opplysninger om prestene eller de kirkelige forhold i middelalderen. Men fra sommeren 1440 finnes det noen brev om en prest og kannik som var død, nemlig sira Arnfinn Toresson som bodde i Vasshus i Bore. Etter et gammelt sagn skal det ha vært en kirke på gården, og denne sira Arnfinn har trolig vært prest der. Trolig var han prest for Orre og Klepp også hvis det er slik at det etter Svartedauden bare var en prest for hele Klepp.

Vi kjenner navn på prester som hadde eiendom i Klepp, men om de også utførte geistlig tjeneste ved kirkene, vet vi ikke. Klemmet Halvardsen var den første lutherske prest i Klepp (1550-1570). Etter ham kom Lars (Laurits) Lind hit som sogneprest (1570-1616). Han var en aktiv og pågående reformator som samarbeidet nært med biskop Jørgen Erichsson i Stavanger. Det ser ut til at han har hatt en god del å gjøre med å få innført luthersk lære i Klepp. Fra 1617 til 1631 var Mathias Henriksen prest i Klepp. Han var mye syk de siste årene og fikk seg en personellkapellan. Det var Oluf Midelfar som også giftet seg med datter til Mathias Henriksen. Han var sogneprest i Klepp i hele 47 år, fra 1631 til 1678, lenger enn både Søren Jensen Godsen og Christian Sole. Etter Oluf Midelfar ble Søren Sørensen Godsen sogneprest, men han døde tidlig. Han var gift med datter til Oluf Midelfar. Så her ser det ut til at noen har fått giftet seg med døtrene og ikke med presteenken. Brorsønn til Søren

Sørensen Godsen ble sogneprest etter ham. Også Søren Jensen Godsen var sogneprest her i mange år, fra 1690 til 1734. Etter den tid kjenner man navnene på alle som har vært prester i Klepp og dermed også Orre. Når vi leser deres historier, ser vi at noen har preget forholdene i bygda på ulike måter, mens andre har vært heller anonyme. Noen har vært her i mange, mange år, mens andre har fått en heller kort tjenestetid

BØRS OG KATEDRAL.

Overskriftet til dette avsnittet kan virke noe moderne når vi betrakter en kirke i et så langt perspektiv som vi gjør med Orre gamle kirke, men selv om ordene er moderne, er ikke innholdet i ordene moderne. Det dreier seg om økonomi og velstand. Velstanden var knyttet til jordeeiendom, og kirken eidde både i Norge og på Island mer jord enn noen annen, ikke minst takket være testamentariske gaver. På sluttet av middelalderen var kirken en stor eiendomsbesitter. Og det var disse eiendommene med tilhørende inntekter som fristet kong Christian 3. i forbindelse med innføringen av reformasjonen. Da fordrev han de katolske biskopper og kunne beslaglegge hele kirkens eiendom og gjøre den til sin egen.

Under biskop Arne i Stavanger (1277-1303) ble kannikkene i Stavanger tilbudt 'to gårder, Klepp, som ligger på Jæderen, og Skretteland'. På grunn av testamentarisk kom også Stavanger domkapittel i besittelse av gården Hatteland i Klepp. Det skjedde i 1309. Ogmund Finnsønn som var sysselmann i Ryfylke, døde 14. april 1384. Han hadde bestemt at alt hans gods like fra Stavanger til "Aensire-unntagen gården Vik på Jæderen", skulle tilfalle kannikkene i Stavanger.

Vi finner også at korsbroderen Svein Thorgilssønn (sønn av Thorgils Ormssønn) i 1386 arver garden Nese i Klepp. Her må det bemerkes at det gamle norske ord for det høyere presteskap ved domkirkene ikke er "korsbrødre", men "korbrødre". Dette vil si prester som ikke bare hadde sin faste plass i domkirkens kor der de forrettet daglige tidebønner, men som også deltok i administrasjonen i bispedømmet.

Det synes ikke å ha vært tilfelle på Jæren at prestekallene der var forent med et kanonikat i Stavanger. I årene 1475 til 1487 var Lye prestekall forent med kanonikatet i Stavanger ved korbrodueren Hallstein Gunnarsøn, men det ser ikke ut til at han bodde på Lye.

I 1431 testamenterte Gunhild Thorgildsdatter en del av gården Sørbø i Klepp til korbødrene til årlig bønnehold for hennes sjel.

Domkapitlet eidde også jord og fiskeretter på "Jæderen ved Sele". Gårder som ble lagt under bispestolen var Kleppe, Øvre Øksnevad, Engelsvåg, Horpestad og Vik. Noen gårder gikk også til Utstein Kloster, blant annet Ytre Salte og noe av Vik. Ved reformasjonen hadde de geistlige også tatt over hele Hattelandgården, og kirken var ved utgangen av middelalderen den største jordeieren i Klepp. To tredjeparter av all jord tilhørte kirken.

I et pavebrev står det noe om skattlegging. "Biskop Botolv (1355-1381) betalte meg hederlig og etter beste evne". Dette vil egentlig si at befolkningen til stadighet måtte skattlegges over evne i en vanskelig tid. Det noen kaller pavelige "utsugere" var i Stavanger i 1358 og i 1364 for å skaffe penger til pavestolen.

Selv om vi altså ikke har noen oversikt over prestene i Orre og Klepp i katolsk tid, har det i alle fall vært kontakter mellom bygda her og de geistlige i Stavanger.

Går vi lenger fram i tid, finner vi kirkeregnskap fra Rogaland fra 1663 til 1724. De kalles for "kirkestoler" og er en rekke regnskapsbøker. Fra midten av 1660-årene til det store kirkesalget i 1720-årene forteller de oss noe om kirkens inntekter og utgifter, om tienden, om innventar som fantes i kirkene. Ordet "stol" er mellomnedertysk og betyr: penger som er lånt ut på rente. Men som nevnt er en kirkestol noe mer enn en liste over utestående krav. For Orre anneks finnes slike fra 1663 til 1724. I arkivet i Kristiansand finner man kirkeregnskaper samt innberetninger og synsforretninger som gjelder Orre gamle kirke fra 1698 til 1841. De er minner fra en tid da man tenkte noe annerledes om kirkene enn vi gjør idag. Kirkehuset og kirkedriften var en del

av samfunnslivet og lagt under staten og kongen. Fra kongen sin synsvinkel var kirker og prester en nødvendig del av statsapparatet.

Under store nordiske krig krevde kongen først å få låne kirkeformuene, i 1710 også halvparten av kirketienden, for så i 1721 å selge alle landets kirker til høystbydende. Det var kirkene på landet til og med Trøndelag som ble solgt, ikke kirkene i byene. Etter krigen var staten og kongen bankerott og det trengtes penger. Derfor ble kirkene auksjonert bort. Det var ikke ferdig i 1721. Nye auksjoner ble holdt i 1722. Det første skjøtet ble utferdiget 3.mai 1723 og man holdt på med det til 1726. Slik kom Orre gamle kirke i privat eige.

De fleste som kjøpte kirkene, var embetsmenn. De utgjorde 2/3 av eierne, mens bønder enkeltvis eller flere sammen overtok 1/4 del av kirkene. Også noen borgere ble kirkeiere med 1/10 del av kirkene. 630 kirker på landsbygden i Sør-Norge til og med Nordre Trondhjems Amt ble solgt. Salgssummen var 210000 riksdaler og disse gikk inn i kongens kasse. Kjøperne tok på seg de faste utgifter, men fikk altså kirkene med sin faste eiendom og sine inntekter. Kjøperne fikk ikke kallsrett til kirkene slik at de kunne tilsette den prest de ville ha. Prestene var kongelige embetsmenn og tilsatt av kongen. Da kirkene i Rogaland ble solgt, sluttet også den såkalte kirkestolføringen.

KIRKEN OG EIERNE.

Orre gamle kirke er bygget på den største gården i kommunen, og det er trolig stormannen eller høvdingen på gården som både har stått for byggingen og vært eieren. I tillegg så har kirken også vært sognekirke. Dette er Orre ikke alene om. Ofte var det verdslige byggherrer som konge, adelsmenn og storbønder som både bygget og eidde kirkene, men etterhvert i nært samarbeide med de geistlige.

Ellers i katolsk tid er bildet mer uklart. Vi hører at både geistlige og private kunne eie kirker og få inntektene fra dem. Men som tidligere nevnt ser det ut til at den katolske kirke eidde mye og mon ikke også kirkene -i alle fall en del av dem- da tilhørte den katolske kirke?

Staten eller kongen sin eiendomsrett til kirker og kirkegods går tilbake til reformasjonen i 1537 da kongen med makt oppløste den katolske kirkeorganisasjonen og konfiskerte all eiendom som den katolske kirke hadde. Det vil i praksis si at kirker med tilbehør ble kongens eiendom.

Kongen var eier fram til 1723 da han auksjonerte Orrekirken bort. Da kjøpte Lars Smith de tre kirkene i Klepp for 565 daler og 58 skilling. Det avgjørende for ham var at han regnet med brukbare inntekter. Han regnet med 80 daler i årlige inntekter og det var omtrent 14 % i forrentning av kjøpesummen eller 3 ganger mer enn om han lånte ut pengene. Men han forregnet seg. Utgiftene var mange, og i tillegg var bygningene skrale og skulle vedlikeholdes. Orre kirke krevde 8 daler. Dette betød at hans nettoinntekter falt til bare 2% forrentning av kjøpesummen, Ettersom årene gikk, fikk han også problemer med å få inn kirketienden. Både Lars Smith og enken etter ham Johanne Margrethe satte sin ære i å holde de tre kirkene i god stand. Da hun døde i 1766 var alle kirkene i god stand. Men inntektene i deres eierperiode hadde nok ikke blitt som de hadde ventet.

Etter hennes død i 1766 solgte arvingene 2/3 av kirkene til prost Jens Bull i Time og 1/3 til Gabriel Helmikssøn Sandnes som var en "formuende mand". Salgssummen var 660 daler. Vi kan jo undres over hvorfor Time-eller

Lyepresten kjøpte kirkene og ikke Kleppspresten! Etter at kirkene skiftet eier i 1766, ble vedlikeholdet forsømt. Etter at de hadde eidd kirkene i 21 år, gikk presten over kirkene sammen med 2 "pålitelige mænd". De fant mangler og feil i mengder. Antagelig var de nye eierne mer opptatt tjene penger på kirkene enn på vedlikeholdet av dem.

Etterhvert solgte Jens Bull sin del til svigersønnen Gabriel S.Kielland. Men han solgte videre til Gabriel Helmikssøn i Stavanger og lensmann Jonas Austrått i Sandnes. I denne tiden ble det sendt inn mange klager på manglende vedlikehold. I 1799 skrev presten: "Kirkeeeierne som i mange år har oppebåret kirketiend av enhver gårdmand i Klepps prestegjeld etter lov og kapitel-tax. De ere omhyggelige nok at infordre kirkens inntekt, men like så forsømmelige til å ta noget deraf til utgift for kirkene, og hvad som ved det samme burde holdes i forsvarlig stand."

Sommeren 1801 og 1802 gjennomførte eierne en del reperasjoner. Etterpå ble kirkene rimelig godt vedlikeholdt. Men så oppstod det et nytt problem. Kirkene holdt på å bli for små for det stadig voksende folketallet i bygda. I 1826 og 1827 blir de karakterisert som "meget for små".

Arvingene etter Gabriel Helmikssøn og Jonas Austrått satt med skjøtene til kirkene fram til 1837. Da ble de tre kirkene kjøpt av 14 bygdefolk. Dermed var gudshusene til kleppsbuene i deres eget eie. Orre kirke ble kjøpt av Torger og Per Klepp med halvparten hver. De var nok utensognsfolk, så orrebuen eidde fremdeles ikke sin egen kirke. 16.mars 1840 kjøpte Klepp sognestyre de tre kirkene for 242 daler. De ville rive de gamle kirkene og bygge en ny sentralkirke. Sognepresten Christopher Heinrich Holfeldt var sentral i planene om å reise en ny kirke felles for hele prestegjeldet. Men det ble ikke noe av disse planene. Både de Orre og de Bore satte seg i mot tanken om en felles kirke på Kleppe.

I mange år var Klepp eier av Orre gamle kirke. Det var mye fram og tilbake om å selge denne kirken til bygdefolket i Orre. Det endte med at lensmann Carl Carlsen kjøpte kirken for 50 daler. Men han angret på handelen. Heller ikke han fikk solgt kirken til Orre. Det endte da med at han gav eiendomsretten til Andreas Klepp som hadde vært graver og dørvokter i Klepp sogn.

Orrebuen kunne vanskelig godta ham som eier av kirken og i 1857 kjøpte de kirken for 30 daler. Den var da dårlig vedlikeholdt. Problemet for Orre var om de skulle bygge ny kirke eller utvide den gamle. Sognestyret ville ha ny, mens bygdefolket ville utvide. I de neste par årene var det helst tale om å utvide. Koret skulle rives og det som var igjen av østmuren skulle rives. Deretter skulle et nytt tømret kor reises i den østre enden. Men ettersom årene gikk, ønsket stadig flere ny kirke. Høsten 1862 gikk sognestyret inn for nybygg, men i juli 1863 fikk de avslag på å rive den gamle og bygge ny. Det ble da vedtatt å rive muren mot øst og forlenge kirken med et tømertilbygg. Sognestyret lånte 400 daler til arbeidet som ble slutført sommeren 1865. Slik står da kirken også nå med en del av mur og en del av tre. Kunsthistorikeren Robert Kloster skriver i 1932 at "...den ærverdige 700 år gamle stenkirken på Orre ble ombygd og ødelagt på det skammeligste". Om han har rett i sin vurdering, skal vi la ligge, men legge til at Orrebuen har vært og er glad i sin gamle kirke. Både folk, sokneråd og kommune har vært interessert i å ta vel vare på den gamle kirken.

REFORMASJONEN.

Innføringen av reformasjonen skjedde i 1536/37. Det ser ut til at mange, også på Jæren holdt fast ved den gamle tros skikker som nå ikke lenger kunne følges på lovlig måte. Den siste katolske biskop, Hoskold Hoskoldson, arbeidet mot den reformasjonsvennlige lensherren på Bergenhus, Eske Bille. Stavanger lå under Bergenhus den tiden. Selv ble biskopen fengslet og ført til Bergen.

17.juni 1537 sendte kong Christian III en skrivelse til lensherren på Bergenhus med forskrifter om kirkelige forhold. De katolske biskopene ble skiftet ut. Flere katolske prester ble sittende i sine embeter, men ble "omskolert" til den lutherske tro. Ikke før 1541 ble det tilsatt en ny biskop eller superintendent som de nå kaltes, i Stavanger. Hans navn er Jon Guttormsen.

Reformasjonen førte til et dyptgripende omskifte. De kirkelige institusjoner lå langt ned de nærmeste årene etter reformasjonen, både i økonomisk, administrativt og religiøst henseende. Mot slutten av århundret og et stykke inn på 1600-tallet ble kirken stablet sånn noenlunde på bena igjen selv om den

aldri kom opp mot den katolske kirkes prestisje, rikdom og makt.

Gudstjenesteordningen skulle endres. Utstyr som hørte til den katolske gudstjenesteordning ble kastet ut. Men til tross for disse anstrengelser holdt mange fram i den gamle tros skikker.

Biskop Jørgen Erichsson (1571-1604) i Stavanger prøvde med makt å hindre at folk holdt fast ved katolsk tro. I sin første bispetid gikk han heftig til verks for å bryte ned levningene etter "djævelens kirke" som han kalte den katolske kirke. Med han ble reformasjonen for alvor gjennomført i Stavanger stift- og slik var det nok også med Klepp og Orre.

Men det at statsmakten påbød den nye kirkeordning, klarte ikke å skape nytt religiøst liv. Det viste seg enda vanskeligere i Norge enn i Danmark å få dyktige evangeliske prester og folket holdt fast ved de gamle forestillinger og skikker. Bygdefolket holdt lengst fast på disse. Trolig var det slik i Orre også.

KIRKEBYGNINGEN.

I sentrale deler av Nord-Europa gikk man over til bare å bygge steinkirker fra 1000-årene av, mens man i Skandinavia og Øst-Europa bygde trekirker gjennom hele middelalderen. Årsaken til at man bygget trekirker, var grunnet i økonomiske og sosiale forhold. Stein var et langt dyrere byggemateriale enn tre fordi det forutsetter en profesjonell håndverkerstand på flere trinn i arbeidet. Man trenger steinbrytere, steinhuggere, kalkbrennere, kalkslagere, tømmermenn og smeder. I tillegg var transporten vanskelig og tung og derfor kostbar. Å reise en kirke var et stort løft for et helt lokalsamfunn.

I dag kan vi neppe helt ut sette oss inn i hvilken kolossal oppgave det var i middelalderen å oppføre et bygg på størrelse med en kirke. Husene i middelalderen var små og med et enkelt preg. Ingen av dem raget over landskapet slik store hus og låver gjør idag. Bare ett byggverk i hele landskapet representerte

unntaket: kirken oftest i tre, men også i stein. Kirkebygningen var det eneste menneskeverket som løftet seg over marker og skoger i området.

Hvem bygget? Det var ikke kirken som stod bak, men verdslige byggherrer som konge, adelsmenn og storbønder og ofte i nært samarbeide med geistligheten. Til og med domkirkene synes opprinnelig å være bygget av kongemakten. Stavanger domkirke er den første steinkirke i fylket, fra 1125. Arkitektene for disse steinkirkene var muligens fra England. Håkon Håkonsson hadde gode kontakter med England, og også tidligere hadde det vært kontakt.

Hvor fikk man stein fra? Det meste av alt murverk fra middelalderen ble murt av bruddstein. Det var stein som ble brutt ut av fast fjell for å kunne brukes som bygningsmateriale. En førsteklasses bruddstein skulle kunne kløyves uten å sprekke eller forvitre. Lagdelte eller skifrige bergarter ble brukt. I bruddsteinsmurverk finner man også gjerne omdannede bergarter som gneis, gneisgranitt og kvartsitt. Dette er såpass vanlige bergarter her til lands at man kan gå ut fra at bruddene har vært plassert relativt nær byggestedet. Men akkurat hvor steinen som er brukt i Orre kirke kommer fra, det er usikkert.

I middelalderen ble det i Rogaland bygget 46 trekirker og 17 steinkirker foruten Stavanger domkirke. 10 steinkirker ble bygget i høymiddelalderen, 4 av dem på Jæren: Orre, Sola, Viste og Oгна som den yngste. Etter at Oгна kirke var bygget tidlig på 1300-tallet, gikk det over 400 år før det ble bygget flere steinkirker i Rogaland. På linje med Orre er kirkene på Viste, Bru, Haugvaldstad og Oгна. De er små rektangulære langkirker. Viste var 13x6,5 meter målt utvendig, Oгна 14x8,5 meter og Orre 12x7,3 meter utvendig målt. Både Orre og Oгна fikk hjørner av kleberstein.

Orre kirke er i gotisk stil-spissbuestil. Denne stilen oppstod i Nordfrankrike i det 12-århundre og brer seg til andre land i det 13. århundre. Den gotiske periode kan regnes fra ca. 1200 til 1400, mens en før det hadde den romanske periode fra omlag 1000 til 1200.

Opprinnelig hadde Orre kirke to åpninger-døren eller portalen i vest og et vindu i øst. Rundt portalen er det kleberstein og sannsynligvis var det det også

rundt øst-vinduet. Portalen er bevart, mens vinduet i øst er borte. Portalen er prydet med hundetenner og korsblomster, og det var noe nytt i gotikken at kunstnerne hentet motiv fra planteverdenen inn i kirken. På Orre-gården skal det ha vært noen steiner med hundetenner og korsblomster. Disse steinene lå ved hver side av gruen og stammer trolig fra østvinduet. Men dette er veldig lenge siden. Senere har man fått to nyuthugne vinduer på sørsiden av kirken, men ingen på nordsiden-trolig på grunn av den kalde nordavinden.

Orre kirke ble bygd på den største gården i kommunen. De som bodde der, var mektige nok til å reise en steinkirke midt på 1200-tallet. Med sine 1 meter tykke murer var kirken et monument. I den første tid hadde man jordgolv, og taket bestod av trefliser påsmurt tjære. Førstekonservator Jan Hendrich Lexow tidfester kirken til rundt eller like etter 1250, mens Reidar Kjellberg tallfester den til tidlig på 1200-tallet. Stilen sies å være i tidlig gotisk ornament, og døpefonten er i romansk stil. Dette kan bety at kirken må tidfestes til før år 1250.

Disse kirkene var ofte kombinasjonskirker, det vil si sognekirker i tilknytning til et stormannsmiljø, som på Orre. De kunne også være rene gårdskapeller eller sognekirker. Nesten alle kirkesogn har sitt navn etter gården der kirken stod, ikke etter bygda.

Fremdeles står delvis oppført i noenlunde hel tilstand de kirkene som ble oppført i Stavanger omegn i denne tiden. På Jæren er Orre gamle kirke den eldste og noenlunde inntakt. Oгна er noe yngre, men har brunnet ned og er nå gjenoppbygget. Sola er gjenoppbygget som ruinkirke. Viste kirke er helt borte. Dette var de eneste steinkyrkjer som ble bygget på Jæren, ellers var det trekirker.

I 1600-årene ble kirken ombygd. Fra 1652 finnes det en liste over hva og hvor mye materiale som ble brukt til påbyggingen av det første koret. I 1651 har en et lite kor i øst, og det betyr nok at ikke hele østmuren ble revet, bare en del av den. I skrevet står det at Søfren muremester hadde med seg en mann og de arbeidet i 14 dager med å hugge ned den tykke murveggen der koret skulle bygges. Det var en Tore tømmermann som bygde trekoret. Fra Carsten

Lythe i Stavanger fikk man 8- noen sier 6- nye glassruter som Østen glassmes-ter arbeidet inn i kirken.

I regnskapet for kirken fra 1663-65 finner vi dette skrevet i Erling Brunes sin Gards -og attesoge, side 25:

Giffuet for it hundrede Bord til Wåbenhuset och Stolerne i Kirchen sampt Schamblerne i Gan-gen at forfærdige sampt for det fire Miil at medføre och siden opkiøre, for 8 tønder Thiere som Wåbenhuset overalt bleff techet med, giffuet tømmermændene som bemeldte Wåbenhus af Tømmer opbjugde, for 100 lange spiger som til Wåbenhuset bleff forbrugt, for taug til Dreff mel-lem Bordene, for trende Dørjern, o. s. fr. så då vart altså våpenhuset bygt.

Våpenhuset kom i 1663 og i sutaket på våpenhuset var det bord med deko-rasjoner i seinbarokk. Hvor de er i dag, vet man ikke. I dette regnskapet finnes det også antydning om "stolerne i kirken", men hvilke stoler det dreier seg om, er usikkert.

I 1649 fikk kirken et tømret tårn på nordsiden av vestportalen. Det skal være bygget av tårnbygger Jens Løset. Dette tårnet kan man se på U.F. Aagaards kart over perleelvene på Jæren fra 1727 og er det eneste kjente bildet av Orre kirke med tårn. Et tårn gav et byggverk et mer imponerende preg og gjorde byggverket mer synlig i landskapet. Mon det også fungerte som klokke-tårn? Ved restaureringen av kirken i 1977 kunne man se fundamentet litt på nordsiden av vestportalen der våpenhuset nå ligger- et fundament på omtrent 1,25x1,25 meter eller muligens litt større. Dette tårnet kan neppe ha hatt så lang levetid. Kanskje ble det revet i forbindelse med byggingen av våpenhuset i 1663?. I 1666 står det om Orre kirke: Taket må bli helt nytt, muren kalkes. I 1768 er kirken i god stand, og da er Orre kirke tekt med takstein.

I 1864 ble kirken restaurert og nytt kor ble påbygget. Da forlenget man kirken med 7 meter etter å ha hugget ned resten av østmuren. Og slik fremstår den i 2003. Fra 1860 -årene er også benker og benkedører. Da hadde man reserverte benker etter hvilken gård man bodde på. Frigivelsen av stolsetene i Orre kom i 1880 årene, muligens 1882. Ovn fikk man inn en gang etter 1883 og denne ble først fjernet ved restaureringen i 1977. Det første orgelet var en gave fra folk i bygda i 1927.

ALCERTAVLEN.

Først på 1400-tallet fikk man altertavlene i kirkene. Før den tid stod presten bak alteret med ansiktet vendt mot menigheten. Det ble vanskeligere etter at altertavlene kom. Altertavlen i Orre gamle kirke er arbeidet av Jørgen Gundersen snekker i 1659 og malt av Daniel maler i 1661. Den er overmalt i nyere tid. Spennende hadde det vært å fått se hva som ligger bak

malingslagene vi ser i dag. Det er en renessansealtertavle og den i Orre er den yngste av slike. Den er av furu og en såkalt sen søyletype. Den har en ramme-verkskonstruksjon med innfelte utfyllinger. Her finnes oljeblader og fugleho-der. Toppstykket vil illustrere himmelfarten.

På det venstre feltet står det skrevet: "Loven er given ved Moses", mens det på det høyre feltet er skrevet: "Nåden og Sandheden er bleven ved Jesus Christus". På feltet i midten er det påsatt et krusifiks. Det er en vanlig type fra 14-1500-tallet. Opprinnelsesårstallet er usikkert. Det er i alle fall et krusifiks av gotisk type, for de viser som det i Orre, den lidende Kristus, smertenens mann. De tidligere romanske krusifiksene viser den seirende, evige konge. Dette er det eneste middelalderkrusifiks som fremdeles befinner seg i en kirke. Over krusifikset er tallet 1659 malt og på latin er det skrevet: Ecce agnus Dei qui tollit peccata mundi", som er et sitat fra evangelisten Johannes 1,29: "Se, der Guds lam som bærer verdens synder".

Da Orre kirke ble påbygd i 1864 ble altertavlen satt på loftet og et kors kom i stedet. I 1902 kom altertavlen tilbake til plassen sin, og korset ble hen-vist til galleriet. På baksiden av tavlen er det en blyantinnskrift "opsat August 1902". Hva som var grunnen til dette skiftet i 1864, kan man bare gjette seg til. Kanskje hadde det noe med en forståelse av budet om ikke gjøre seg noen bilder, og så fjernet man alterbildet?

PREIKESTOLEN.

Preikestolen i Orre kirke er laget omkring 1620. Den minner om preikestolen i Jelsa kirke som ble laget i 1623-25 av Thomas snekker. Han døde omkring 1640. Disse preikestolen hvilte aldri direkte på gulvet. Den er en såkalt pilastertype og er i furu.

Den er staffert i 1626 av Godtfried Hendtzschel. Thor Kielland sier i sin artikkel om Hendtzschel i Stavanger Turistforenings årbok 1923 at han var i arbeid i Orre kirke på Jæren. Han er født en gang på slutten av 1500-tallet etter som han selv skal ha sagt i Schlesien og kaltes alltid Godtfried Hendtzschel fra Breslau, og i Breslau har han antagelig fått sin utdanning. Ellers vet vi ingenting om ham før vi hører at han var i arbeid i Orre kirke i 1625, altså året før Peter Reimers sin død. Han har så slått seg ned i Stavanger og levde trolig et stille og rolig liv der til bortimot 1663 da vi siste gang hører om ham. Det er lite vi vet om hans liv og levnet som privatmann, men desto mer forteller verkene om ham som kunstner. Mester Godtfried kunne sine ting. Han har brukt sin læretid godt og var både godt inne i den tyske renessansens ytringsformer og har også hatt kjennskap til samtidig italiensk og hollandsk kunst. Hans register har vært stort. Han var "kirkemaler" og har arbeidet med flere altertavler og preikestoler, men også portretter har han malt.

I Orre kirke har han malt det 4 evangelistene og det er gjort etter et kobberstikk av Crispin de Passe d.e. Evangelisten Matteus har lue, glorie og bak glorien finnes det en figur, muligens en kvinnefigur. Vi finner også engelen som styrer Matteus til å få evangeliet rett der han sitter med fjærpenne og skriver. Hos Markus skimter vi et par øyne i mannsansikt bak hans hode. Hvem tilhører øynene? Kan det være Judas? Eller kanskje en annen? Tankefull er i alle fall Markus. Evangelisten Lukas holder en bok i hånden sin. Han skriver jo både evangeliet og boka om apostlenes gjerninger. Johannes ser mild ut. Han ser mot himmelen, mens han holder hånden mot en oppslått Bibel.

Preikestolbildene ble restaurert i 1980-årene og da var spesielt bildet av evangelisten Johannes blitt falmet på grunn av sollyset. I dag henger det derfor alltid et gardin foran vinduet der Johannes er for å hindre sollyset i å gjøre mer skade.

DØYPEFONTEN.

I flere år stod det en svært enkel døypefont i tre med et dåpsfat i kobber i kirken. Men før denne stod det en gammel døypefont i kleberstein i kirken. Den hadde vært borte noen år, men er nå kommet tilbake til kirken. Den er i romansk stil, tønneformet, mørk blågrå. Den står på en gråmalt trefot som må være laget i nyere tid. Det er usikkerhet med hensyn til årstallet når den ble laget. Den er i romansk stil, altså eldre enn den stil kirken er bygget i. Kirken er fra 1.halvdel av det 12. århundre. Kan døypefonten være fra denne tiden? Kan den være flyttet fra en eldre kirke til Orre-kirken? Den hører til en enkel, dekorløs gruppe døypefonter med hulkiler som tønneband øverst og nederst. Muligens er den hugget av en steinhogger i Bergen eller Stavanger. På sideflaten finnes det innrisset et symbol som et bumerke. Det kan være steinhoggerens symbol eller signatur, men man har ikke funnet dette merke noen andre steder.

Lenge var døypefonten borte fra kirken. En tid skal den ha vært saltkar eller trau på Tu i Klepp, dit den muligens ble solgt i 1864. I 1878 ble den så trolig solgt til Stavanger Museum. I 1926 ble den deponert i bispekapellet Stavanger domkirke. Ved en tilfeldighet kom Asbjørn Jakobsen fra Orre i sin tid over hvor døypefonten fra Orre gamle kirke var plassert. Han tok et initiativ til å få døypefonten tilbake til kirken. I begynnelsen av 1980-årene arbeidet både Orre sokneråd og Klepp kommune med å få den tilbake til kirken. I 1985 ble det gjort en avtale med Stavanger Museum slik at døypefonten ble deponert fra Stavanger Museum til Orre gamle kirke. Dåpsfatet i messing ble laget i 1988 av ekteparet Calder på Kleppe.

INNVENTAR.

"Grågås" 1624 skisserer følgende inventarliste for Orre kirke: 1 kalk og 1 disk av hvitt sølv, veier 12 1/2 lodd, 1 gammel messebok, 1 messeserk, 1 gammelt alterklede, 1 alterbok, 1 salmebok, 1 tjærekjel, 1 trelysestake med jernpiper i, 1 klokke og 2 stiger. Kalken av sølv er i tidlig renessanse med nytt beger. Det kan være den som idag befinner seg i Orre nye kirke. Den er ustempt.

Disken av sølv er også ustemplet. Den gang brukte man ikke særkalker, men felles kalk som alle drakk av. Oblatesken av sølv er trolig den som befinner seg i den nye kirken. Den er laget i 1847 av gullsmed Enok Egenes i Stavanger.

På alteret finner vi også to gamle messinglysestaker som blir brukt til alterlysene. De ble i 1660 gitt til kirken av sorenskriver Rasmus Svendsen og hustru Karen Hendriksdatter.

Mye av det som står nevnt i "Grågås", er i dag borte. Også noen andre steder blir en del inventar nevnt, men også det er borte, blant annet noen stoler som omtales i 1642-44, noen skamler i koret som omtales i 1645. Også en alterfot omtales i 1645.

Idag finner vi fire jærstoler i kirken. De brukes blant annet som stoler til brudepar og deres forlovere. På alteret ligger det en gammel hvit alterduk. Den gamle døpefonten står også i kirken. Alterbok finnes der. Men salmebøkene bringer man fram og tilbake til den nye kirken, da de blir fuktige om de skulle "overvintre" der. Det samme gjelder messeskjorte som også flyttes fra den nye til den gamle. Nattverd har man vanligvis ikke i den kirken, så det betyr at det ikke finnes noe nattverdstyr der. Ute i våpenhuset har man et gammelt bilde av kirken og en del av prestene i Klepp samt et bilde som forteller om den symbolske betydningen av kirkeskip. Noen stoler og bord er også plassert der. Lyslampettene og de to ovnene er av ny dato. Orgel har man for tiden ikke. Man låner et elektronisk orgel som tas ut om vinteren og settes inn om sommeren. Dette er en foreløpig ordning. Det første orgelet i kirken er nå plassert i gangen på kirkekontoret og må repareres meget grundig om det skal kunne brukes. Ved vestportalen står der også en kasse til å legge penger i.

KIRKESKIP

Eldre folk i Orre har fortalt at det i sin tid hang en seilskute i kirken, visstnok en fullrigger. Noen barn på sommerferie skal ha tatt skipet med seg for å seile med det på elven. Skipet for til havs og ble borte. Det blir fortalt at slike skip ble gitt som gave av sjøfolk som var blitt berget fra skipsforlis. Om det var en slik gave som var i Orre, vet en ikke. Heller ikke vet man nøyaktig når ski-

pet ble borte eller hvor i kirken skipet hang.

Derimot vet man at tanken på å få et nytt skip ofte har dukket opp, siste gang da kirken ble restaurert i 1977. Da ble det også gjort noe konkret med dette. Man visste ikke hvordan det gamle skipet så ut, men i samarbeid med fylkeskonservator Egil Harald Grude ble man enig om at skonnerten "Ørnen" fra 1857 skulle være modell for det nye kirkeskipet. Det var denne skipstypen som var mest vanlig å se på havet utforbi Jæren, ikke de store fullriggerne. "Skonnert er den minste av de store", sa daværende fylkeskonservator Egil Harald Grude, og legger til: "Poenget var å finne et skip som passet inn og som ikke var for stort for den lille kirken." Det ble Karsten Åsland på Bryne som fikk oppdraget med å bygge det nye kirkeskipet, og på Kristi himmelfartsdag 1990 var det på plass i kirken der det forhåpentlig henger trygt i taket over den del av kirken som kalles "skipet" og der minner om den seilas livet er og hvor viktig det er å ha et trygt skip å være i mens man lever.

KIRKEKLOKKEN.

Kirkeklokken henger i dag på loftet over våpenhuset og ringer til gudstjenester og vielser. Den er fra kirkens første tid og er i gotisk stil. Utenom kronen er den 49 cm høy og den er 50,5 cm i diameter. Det finnes ikke noe merke på den.

Kirkeklokkene ble innført til Norge i middelalderen. Men det har også vært norske klokkestøpere. Klokken i Orre har omtrent samme form som klokken på Sola har hatt. De to kan være støpt på samme tid, og muligens er det gjort på Sola. Tidspunktet er usikkert. Kanskje er det på slutten av 1300-tallet eller begynnelsen av 1400-tallet, mest sannsynlig i andre halvpart av 1300-tallet. Kanskje er klokkestøperen identisk med den Klaus klokkestøper som i 1368 er med som utsteder av et brev i Stavanger og der en ut fra innholdet i brevet, kan tenke seg at han må ha vært lokalkjent i området.

KIRKEGÅRD OG GRAVER.

Fram til 1898 var kirkegården rundt Orre gamle kirke i bruk. Mer enn 20 generasjoner hviler grav i grav og lag på lag her. Men ikke bare utenfor kirken finnes det graver. Også inne i kirken finnes de. Da den gamle ovnen ble tatt ut i 1977, kom en borti noe hardt under golvet. 30 cm under jordlaget stod en svært godt bevart eiketrekiste som ble åpnet. I kisten lå et skjelett som førstekonservator Jan Hendrich Lexow mente kunne være fra middelalderen. Kisten var plassert på venstre side av midtgangen omtrent der hvor den gamle muren slutter og treveggen begynner. Kanskje har det vært like i nærheten av alteret før kirken ble påbygget og alteret flyttet. Det er usikkert hvem dette kan ha vært. Men håret var inntakt og i kisten fantes det også tøyrester i burgunder farge i stoff som kunne minne om fløyel. Det har vært antydning at det kunne være en prest, men sikre er man ikke. Under tregolvet finnes det flere kister og også under golvet i våpenhuset. I gammel tid var det en ære å bli begravet inne i kirken. Viktig kunne også være hvor i kirken man ble begravet, ved alteret eller ved murveggene.

En spesiell hendelse har fått en minnestein lagt ned ute kirkegården. På den står det: "Minne. Her fekk 5 sjøfolk si grav då skonnerten La Blanche Marguerite forliste 26.september 1853. Gravlagde den 30.september 1853."

Eldre mennesker i Orre snakket om "franskegravene". De snakket om 8 graver som skulle ligge for seg selv i et hjørne av kirkegården. Dette er sjø-

mannsgraver og ikke de eneste som finnes. I eldre tider med lite eller ingenting av lykter og fyr, med dårlige kart og navigasjonsinstrumenter var det en del stranding og forlis på Jærkysten. Det ble ofte funnet sjøfolk som var druknet, og de ble begravet på nærmeste kirkegård.

Gravene på Orre er et fransk skipsmannskap. Skipet forliste i 1853 og i kirkeboken for Klepp er det innført at 5 franskmenn døde den 26. september 1853 og ble begravet 30. september 1853. Kapteinen het Felix le Biboul og ble 49 1/2 år gammel. Han var en av dem som døde og ligger begravet på kirkegården sammen med 4 andre. Dette blir altså 5, ikke 8 graver. De 3 andre er kanskje graver til andre sjøfolk som ligger begravet på kirkegården.

I kirkeboken har presten Hans Julius Knudsen skrevet inn denne kommentaren: "Den 26. sept. kl.11 1/2 om natten i en frygtelig Storm forliste Skonnert La Blanche Marguerite, med Tour fra Rouen til Gothenborg, efterat være udloset samme dag fra Grundfjord 4 Mile ovenfor(?) Bergen, på Jedderens Rev, ved hvilken Leilighed Capitainens og 4 af Mandskabet, hvoraf den Ene hans 12 Aar gamle Søn, omkom. Capitainen og Douarins (en av matrosene) Liig fulgte iland med baaden. De øvrige Liig drev senere ind fra Vraget, kun 2de Mand reddede sig ved at holde fast i baaden, nemlig Matrosene Jean Vincent Giquel og Louis Marie Le Guerann, begge fra St.Gildas".

AVSLUTNING.

I pinsen 1950 ble den nye kirken på Pollestad vigslet og ble da sognekirke for Orre. Orre gamle kirke tok man på en måte farvel med Kristi himmelfartsdag i 1950.

I den anledning kan man lese følgende referat i en avis:

Den siste ordinære preken i Orre gamle kirke

Der var sol over Jæren og havet, og mange folk møttes Kristi Himmelfartsdag til den siste ordinære gudstjeneste i Orre gamle kirke. Det var lett å se og føle at det ikke var noen ganske alminnelig preken søndag. Kirkelyden var høytidstemt. — Det var vemodig når orglet intonerte den gamle salme: Kirken den er et gammelt hus, står om enn tårnene faller. Det var sikkert mange som vente tankene både bakover og mot tider som kommer. De store og sterke salmetoner høres alltid noe forunderlig i sitt skjød. De er likesom i pakt med det evige.

Menigheten sang: «Tider skal komme, tider skal henrulle, slekt skal følge slekters gang», hvorefter sognepresten talte varmt og følt. Her ved elven begynte man å grave for omkring åtte hundre år siden, men før den tid levde den kristne tanke i menneskene. Idet de reiste steinkors, som de således om, og lenge før den tid så de fram mot Valhalla med forstråling, men mot Hælheim med angst. Sognepresten nevnte i talen den store velsignelse og den store taknemlighet folket måtte føle, at det i disse lange tidsrom hadde hatt det evige livs ord i sin midte. Den gamle Orre kirke har nok i blant annet også hatt skjønne portaler av kleberstein, men disse er ikke mer på grunn av restaureringer. Så er den ordinære kirketjeneste avsluttet innenfor de gamle sagamure. Men kirken blir stående og forbinder middelalder

med nutid. Ved særlige høytidelige anledninger vil man samles innom fedrenes kirke for styrke og for dåd. I åtte sekler har de gamle murer stått mot vær og vind og skuet havets brenning. Men i de dimme stille netter har de lyttet til havorgo, som sendte sine eviglyte toner inn over Jærlandet.

På kirkegården hviler mer enn tyve generasjoner grav i grav og lag på lag. Så vil vi minnes det kjente ord: Jeg vet mig en morgen lys og skjønn, der synges i livsens lunde. Den gamle kirke skal stå, og de henfarne slekter skal hvile under de algnede gamle murer.

Klokken har kalt for siste gang. Stemmen var sped, men språket var talende, og den gamle røsten kjente nok de fleste igjen.

I pinsedag innvies så den nye kirke på gården Pollestad.

Allerede i året 1899 ble kirkegården her tatt i bruk. Ja, tiden svinner, tiden rinner, tiden flyver hastig bort. Ta deg i vare i din fare. Da din time er så kort.

Etter 1950 ble den gamle kirken brukt ved spesielle anledninger, som for eksempel ved Olsok. Etter restaureringen i 1977 blir kirken brukt i sommerhalvåret og begynner da med gudstjeneste Kristi himmelfartsdag. I tillegg har man gudstjenester jonsok og olsok. 2 sommerandakter har man i året, og mange ønsker å bli viet her. Kirken er også åpen for omvisning noen søndager om sommeren og etter avtale. Noen konserter blir også holdt i kirken. Man er innstilt på å bruke kirken i alle fall ikke mindre enn den blir brukt nå.

Hadde noen tenkt at man da kirken ble bygget på 1200-tallet eller Kristi himmelfartsdag 1950, skulle feire 750 års jubileum i 2003, så ville de nok blant annet tenkt og sagt: Ta vare på kirken og bruk den til Guds ære og til glede for mennesker.

KILDER:

- Erling Brunnes: Klepp Gards-og Ættesoge 2 bind. Utgjeve av Klepp Kommune. Stavangers historie i middelalderen Dreyer Forlag. Stavanger 1915
- A.W. Brøgger: «Med kleber og kalk». Oslo 1997
- Øystein Ekroll: Nr. 2 1989 og nr. 1 1992
- Fra Haug ok Heldnl: Omrids av den kirkelige kunstarkæologi. Kristiania 1902
- L. Dietrichson: Fra Rogalands middelalder. Bygdekirker i stein. Monumenter over Iylkets aristokrati Solum forlag. Oslo 2001
- Kjetil H. Haaland: Religion og verdensreligionen København 1995
- Erik Haahr: Orre gamle kyrkje Utgjever: klepp kommune
- Asbjørn Jakobsen: Gotfred Hentschel. En renæssansekunstner i Stavanger Stavanger Turistforenings arbok 1923
- Thor Klølland: Kunst- Kultur og Historie Jan Hendrich Lexow 70 år Utgitt av Stavanger Kommune.
- Jan Hendrich Lexow: Fortidsminneforeningen Rogaland Avdeling Rogaland Historie- og Ættesogelag.
- Birger Lindanger: Artikkel s.51ff: Middelalderens stenkirker i Rogaland. Klepp bygdesoge fram til 1837 Utgitt av Klepp kommune 1990
- Birger Lindanger - Hallvard Nordås: Klepp bygdesoge 1837 - 1987. Utgitt av Klepp kommune 1987
- Hans Emil Lidén: «De sørvestnorske stenkirkenene». Kyrkja i lokalsamfunnet. Skrifter i utvalg. 1987. Agder distriktshøgskule. Red. Bjørn Slettan. Stavangerrenessansen i Rogalands kirker. Dreyer. Stavanger 1936
- Robert Kloster: Orre gamle kyrkje. Semesteroppgåve i kunst, form - og mediekultur. 1/2 år Forming Alm. Stavanger Lærarhøgskule1993/94. Stensil
- Magnhild Mellestrand: Fra bispesete til borgerby. Stavanger 1530 - 1630. Stavanger Museums skrifter 10 Stavanger 1982
- Harald Maaaland: Kirkekampen i Danmark 1241-1290. København 1971
- Niels Skyum - Nahe: Kristendommen i den europeiske kultur Kolding 1999
- Jørgen Schmitz: Middelalderens døpefonter i Norge. Vol. I og II. Det historisk-filosofiske fakultet. Universitetet i Oslo. Oslo 2000
- Mona Bramer Solhaug: Foto: Asbjørn Jakobsen og Johannes Byberg.